4

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

MIRABILI LACTIS ASININI IN MEDENDO VSV

QVAM

PROPITIO NVMINE DIVINO

SVB PRÆSIDIO

DN. FRIDERICI HOFFMANNI

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORIS ET h. t. DECANI

PRO GRADV DOCTORIS

RITE OBTINENDO

AD D. JVLII A. O. R. MDCCXXV.

H. L. Q. C.

SOLENNI ERVDITORVM EXAMINI SISTET

IOANNES ADAMVS PHILIPPVS Burggraff,

BREMENSIS, MEDICINÆ PRACTICVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ, Typ. Jo. Chriſtiani Hilligeri, Acad. Typogr.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

MIRABILI LACTIS ASININI IN MEDENDO VSV

PROOEMIVM.

REmedia ſimpliciora, parabiliora & velut domeſtica, cum in perſanandis, tum tempeſtive præſcindendis, variis morborum generibus, omnia ſic dicta compoſita, artificioſe concinnata & concentrata pharmaca, non modo ſecuritate, ſed & virtute ac efficacia, longe multumque antecellere: nemo facile rectius intelligit, quam qui in artis ſalutaris exercitio diu cum cura verſatus eſt. Sane, ſi præclara antiquiſſimorum Medicorum monumenta e-

volvimus & curatius excutimus: eosdem medicaminibus ſimpliciſſimis & paratu facillimis, naturæ amicis & ita dictis diæteticis, magis alimenti, quam medicamenti vires obtinentibus, plus detuliſſe & reipſa præſtitiſſe, omnino deprehendimus, quam recentioris ævi Chymiatros, chymico igne excoctis, activioribus pharmacis & pretioſis arcanis. Hæc, enim niſi ſumma adhibita cautione & prudentia adminiſtrentur, magis ad nocendum, quam ad juvandum, parata ſunt atque diſpoſita: eamque ob cauſſam, merito valde inſecura cenſenda, & domeſticis minus ancipitibus longe ſunt poſtponenda. Conſtat quidem ſubtiliori Chymiæ ſua laus & haud tralatitia commendatio, ad perſcrutandas maxime rerum naturalium mixtiones ac vires; laudanda quoque in eo eſt quorundam Chymiatrorum contentio, quod paucis guttulis & exigua mole ægrotantium faſtidia levare anniſi ſunt: ſed profecto, quum penitus ferme reiectis diffuſioribus & ſic dictis Galenicis medicamentorum formulis, ipſisque diæteticis, a Veteribus tantopere laudatis præſidiis, neglectui datis, ex Chymia petitis, in avertendis & debellandis morbis, nimium indulſerunt; factum utique eſt, ut praxis medica noſtra ætate, longe periculoſior ſit veteri, funeſtisque plurimis exemplis ſubinde infametur. Ego vero hanc ſemper animo imbibi ſententiam: ad felicem & auſpicatum in arte ſalutari finem obtinendum, neceſſarium eſſe, ut theoria cum praxi, veteres cum recentioribus, remedia Galenica & domeſtica cum chymicis, perpetuo coniungantur. Quippe, longa demum & multiplici experientia reperi & annotavi, remedia, quæ & alimenti, & medicamenti, vi inſtructa ſunt, tanquam affinia

nia & blanda corpori noſtro, in morbis curandis & præcavendis, non modo ſecuriſſima eſſe, ſed etiam efficaciſſima. Et horum uſum ac genuinum adhibendi modum, ex veterum monumentis, longe melius, quam ex recentiorum libris hauriri poſſe & addiſci, idemtidem iis, quibus antiqua non ſordent, apprime cognitum eſt. Præclaro inprimis & luculento huius rei exemplo eſt lac aſininum, quod, licet a priſcis Medicorum mirifice laudatum, & in expugnanda graviſſimorum morborum contumacia utiliſſimum deprehenſum fuerit; plurimos tamen ex recentioribus, etiam magni alias nominis Medicis, præſtantiſſimæ hæ dotes latent, eamque ob cauſſam, exoptatum hoc ſanitatis præſidium, vel parcius in uſum medicum traxerunt, vel eodem uti plane non auſi ſunt. Nos itaque & ſolida ratione ducti & multiplici experientia edocti, præſenti ſpecimine nobiliſſimum lactis aſinini uſum eiusque virtutes plane mirandas, velut ex ignorantiæ tenebris iterum in lucem proferre, & ad priſtinum ſplendorem poſtliminio quaſi revocare, apud animum conſtituimus. Cui labori, ut Summum Numen benigniſſimam ſuam gratiam largiatur, eſt quod humillime efflagitamus.

§. I.

PRius vero quam ad inſtitutum noſtrum exſequendum paullo propius accedamus; e re viſum fuit, oſtendere in genere: quod omne lac alimentum ſit maxime medicamentoſum, ſive, quod eidem, præter eximiam nutrientem facultatem, ſingularis & admiranda plane virtus inſit medicinalis; ob quam merito

to, nec ſine gravi ratione, ad medicos uſus commendari queat. Et nutritivam quidem lactis efficaciam, eo minus ulli dubiam fore credo, quo magis inter omnes, vel proprio cuiusvis exemplo, conſtat, lac corporis noſtri alimoniæ, ſi quid aliud, convenientiſſimum eſſe & quam maxime accommodatum. Etenim fœtus, uteri ergaſtulo adhuc incluſus, lacte, in ſecundinarum compage elaborato, nutritur & augeſcit. In lucem deinde editus, lactis beneficio firmitatem nanciſcitur, ad perfectionem ſenſim deducitur, omnesque eius internæ partes tantum roboris inde ſortiuntur, ut alimenta alia aſſumta ſubigere, digerere & in lacteum ſuccum, chylum ſcilicet, convertere poſſint. Ac denique quilibet homo, quousque vita fruitur, chylo, ex alimentis digeſtis & ſolutis extracto, qui nonniſi lac eſt, nutrimentum accipit & vigeſcit. Quinimmo lac eſt, quod non modo ſanguinis, ſed & omnium quæ vitam fovent ac ſuſtentant liquidorum, pabulum & materiam ſuggerit.

§. II.

Quemadmodnm igitur lac in alimentorum claſſe principem obtinere locum, certum ac manifeſtum eſt; ita non minus primas in remediorum cenſu meretur. Quod, licet non adeo omnibus cognitum ſit atque perſpectum: facili tamen negotio probari poteſt ac demonſtrari. Vt enim ab experientia, optima rerum magiſtra, omnibusque ſubtiliſſimis ratiocinationum ſpeculationibus ſuperiori, ordiamur: nemini certe, vel levi brachio in artis medicæ cultura verſato, obſcurum eſſe poterit; lac omnium propemodum animantium, excellentem & prodigioſam fere, adverſus potentiſſima, corroſiva maxime

xime & funeſtis exemplis penitus infamata, tam ex mineralium, quam animalium & vegetabilium ſic dicto regno, petita venena, contempetanda, cicuranda & infringenda, vim poſſidere: quæ tanta eſt, ut quilibet toxico infectus, lactis, tempeſtive, convenienti tempore, modo & quantitate hauſti uſu, præſentaneum interitum effugere & omni periculo eripi poſſit; eamque ob cauſſam merito dubitandum ſit, an, præter lacteum humorem, tam promta tamque excellens antidotus, in univerſa rerum natura deprehendatur & æquali facultate ſplendeſcat. Et hanc certiſſimam lactis adverſus venenorum noxam virtutem, dudum iam veteres & primi Medicinæ & materiæ medicæ auctores perſpexerunt & prodiderunt. Inprimis DIOSCORIDES, antiquiſſimus medicinalis materiæ ſcriptor, Galeno teſte, nulli ſecundus, *lib. II. de mat. med. cap. 77.* ita diſſerit: *lac autem, recens etiam, efficax eſt contra roſiones & inflammationes, a medicamentis exitialibus factas, uti a cantharide, pityocampa, ſalamandra aut bupreſte, auripigmento, dorycnio, aconito aut ephemero.* Id quod etiam PLINIVS, *hiſt. natur. Lib. XXIIX. Sect. 21. & 33.* totidem fere verbis teſtatur.

§. III.

Si morbos ipſos diſpicimus, ampliſſimus pariter lactis in iis eſt uſus & incomparabilis utilitas, quam unanimi ſuffragio, teſtimoniis & exemplis luculenter adſtruunt, cum priſcis Medicorum HIPPOCRATE, GALENO, CELSO & ARABIBVS, neotericorum quidam. Patebit hoc uberius in ſequentibus nobiliſſimo lactis aſinini exemplo; inpræſentiarum autem ſuffecerit allegaſſe MARTIANVM, *Comment. in Hippocr. lib. I. de morb. mul. p. m. 205.*

m 205. perhibentem: antiquitus lac fuiſſe veluti ſacram anchoram & omnium remediorum caput; ita, ut vix ullus morbus eſſet, in quo lac non adminiſtraretur. Eandem quoque in rem pulchre non minus quam ex vero *Io. Iac.* WEPFERVS, probatiſſimus auctor & gloriam Helvetiorum Medicorum quam maxime exornans, *in epiſtola ad Verzaſcham* ſcribit: *certe, divini aliquid in lacte latet. Antehac nunquam credidiſſem, niſi id ſenſibus comperiſſem. Vidi his meis oculis, quaſi novos homines inde factos fuiſſe. Nam legitimo eius uſu, habitum firmiorem, colorem nitidiorem & vires robuſtiores plurimi acquiſiverunt.*

§. IV.

Vtut autem in genere lacti animantium, quæ in uſum maxime œconomicum cedunt, ut bubulo, ovillo & caprillo eximia medicamentoſa facultas inſit: attamen aſininum lac, PLINIO, *l. c. ſect. 33.* teſte, omnium eſt efficaciſſimum, & virtute reliquas lactis ſpecies in medendo longe exſuperat; ita prorſus, ut neque tam ſecurum, neque præſtantia & efficacia tam excellens remedium, ullibi ſit reperiundum. Hoc enim opportuno tempore, debita quantitate & convenienti cum regimine exhibitum, phthiſicis, hecticis, maraſmo & febribus lentis tabeſcentibus, tuſſi chronica & atrophia ſcorbutica laborantibus, hypochondriaco & hyſterico malo afflictis, ſpaſticis pathematibus detentis, viſcerum exulcerationi & morbis ab eroſione ſalino-acri proficiſcentibus implicitis, ſummo auxilio eſt atque præſidio. Quare dignum omnino mihi viſum fuit hoc potiſſimum lactis genus, quod præ cæteris eligerem, meditationi ſubiicerem, cuius

vires

vires eruerem, utilitatem demonſtrarem ac teſtimoniis & exemplis confirmarem.

§. V.

Cur vero aſininum lac, aliorum animantium lacti in medendo ſit præferendum, primo omnium ratio erit reddenda. Quo ut eo facilius & felicius defungar, ſupponenda prius & ſtatuminanda erunt nonnulla, de lactis mixtione eiusque ingredientibus, tanquam operationum fontibus. Videlicet res vulgo notiſſima eſt: omne lac ex diverſa triplici ſubſtantia, quarum quælibet diſcrepantem facultatem & proprias vires obtinet, conflatum eſſe. Prima eſt fluida portio, quæ ſeri nomine effertur. Altera eſt oleoſa pinguis, quæ in ſupernatante cremore ſeſe conſpiciendam præbet, & ex qua butyrum elaboratur. Tertia eſt craſſior, terreæ & mucilaginoſæ texturæ, ex qua caſeus coagulatur & conficitur. Serum, ſive aquea portio, reliquas omnes quantitate ſuperat, ita, ut pro differentia lactis, nonnunquam octo vel decem fluidi partes, & una tantum ſolidi, in eo contineantur. Butyroſa oleoſa pinguis materia, leviſſima eſt & parciſſima, naturæ inflammabilis. Et caſeoſa denique indolis eſt fixioris & gravioris, quæ ab acido facile denſatur, in caſei ſpeciem coit fundumque petit.

§. VI.

A triplici hac & differenti lac conſtituentium ingredientium natura ac indole, omnis omnino lactis, in quibusvis morbis, tam arcendis, quam debellandis, virtus repetenda eſt ac derivanda. Etenim quodcunque lac tenue eſt ac liquidum multumque ſeri alit, illud & humectandi, & diluendi, & abſtergendi, & laxandi fa-

cultate præ reliquis commendabile eſt. Viciſſim, quod gravius eſt, multumque caſeoſæ, craſſioris materiæ fovet, incraſſandi, conſtipandi, adeoque rupta vaſa conſolidandi efficacia maxime ſplendet. Id autem, quod multum cremoris butyroſi, nec non largum caſeoſæ ſubſtantiæ apparatum complectitur, emolliendi, demulcendi, inviſcandi & nutriendi facultate conſpicuum eſt. Iam ſi diverſas & quæ communioris ac recepti uſus ſunt lactis ſpecies luſtramus, humanum omnium dulciſſimum & tenerioris craſeos eſt, plurimumque pinguis ſubſtantiæ obtinet, eamque ob cauſſam eximie nutrit & naturæ humanæ eſt accommodatiſſimum. Bubulum pinguius eſt, multumque etiam terrei & minus ſeri habet, ideoque minor in eo vis abſtergendi eſt, tanto autem maior leniendi, temperandi & nutriendi. Ovillum omnium craſſiſſimum & caſeoſa terreſtri mucilaginoſa materia fœtum eſt: unde, teſte HIPPOCRATE, minus detergit, conglutinandi autem vaſa læſa & ab humorum acrimonia eroſa, ſive ſanguinea, ſive lymphatica, utilitate excellit. Caprillum parcius ſero imbutum & craſſioris tantisper conſiſtentiæ & adſtringentis naturæ eſt, minus butyri largitur, meliorem tamen adhuc bubulo, abſterſoriam facultatem obtinet.

§. VII.

Hæc autem diverſa in lacte ingredientium proportio, & inde dependens quoad operationem & uſum differentia, non tam pabulo, quo veſcuntur animantia, de quo inferius latius agemus, quam potius diverſæ corporum, quæ lac præbent, texturæ & conformationi tribuenda eſt. Etenim licet ſingula animalia lactaria eodem

tem-

tempore, eodem modo eodemque alimento nutriantur; non tamen unius eiuſdemque indolis lac fundunt, ſed quodlibet proprium & peculiare concedit. Id quod luculento utique eſt documento, pabuli materiam & naturam ad lac conficiendum non ſolam ſufficere, ſed diverſam animantiam naturam, quæ nonniſi a diſſidente fluidorum, ſanguinis nempe & reliquorum humorum varia craſi, mixtione & textura, nec non ſolidorum, maxime glandularum mammariarum, quæ e minimis vaſculis conflatæ ſunt, fabrica, ſtructura & conſtitutione petenda eſt, concurrere maximumque conferre momentum.

§. VIII.

Iam ſi medicamentoſam aſinini lactis facultatem eiusque indolem ſigillatim perquirimus, iſtud multis peculiaribus ſplendere dotibus deprehendimus, quæ id ſingulari quadam & eminente ſalubritatis nota inſigniunt. Nimirum ea aſinini lactis propria laus eſt, quod præ reliquis tenue, aquoſum ſit & ſeroſo humore abundet: id quod dudum iam cum ARISTOTELE *lib. III. hiſt. anim. cap. 20*, animadvertit GALENVS, qui *lib. X. de ſimpl. facult.* nec non *lib. VI. de ſanit.* lac aſininum vocat λεπτομερέςατον, tenuiſſimarum partium. Quare quum in confeſſo ſit, pleroſque morborum origines ducere ex humorum tenacitate & ſpiſſitudine, qui, dum ægrius per minima vaſculorum, e quibus præcipua emunctoria & colatoria glandularum organa coagmentata ſunt, tranſeunt, his in anguſtiis ſubſiſtunt eaſdemque infarciunt, & ſic obſtructiones gignunt: in proclivi eſt iudicare, lactis aſinini ſeroſa & fluida materia largiter ſcatentis, ad reſeranda obſtructorum repagula, ſpiſſiores & viſcidos in

corpore ſuccos attenuandos, fluxiles reddendos & in motum redigendos, uſum eſſe ſaluberrimum. Similiter quum in propatulo ſit: permultas ægritudinum acri, ſalſæ & vellicanti humorum conſtitutioni ortum debere; non minus luculenter patet, lac aſininum, multo ſero & humido dilutum, huic diluendæ, temperandæ ac obtundendæ apprime ex uſu eſſe: licet non negandum ſit, quod in exſequenda ſaluberrima hac efficacia, oleoſum ac dulce ſimul ſuccurrat elementum, quod interſertas ſalinas acies involvit & cicurat, quo ſic attemperati crudi & male cocti ſucci, accedente liberalioris ſeri vehiculo, promte per vaſorum excernentium emiſſaria eliminentur.

§. IX.

Altera, qua lac aſininum dotatum eſt, prærogativa, in eo conſtituenda & quærenda eſt, quod parum caſeoſæ & craſſioris ſubſtantiæ alat. Etenim octo primum lactis aſinini uncias carbonibus vivis in patina ampliori impoſuimus, & poſt omnimodam ſeri exhalationem, vix ſex drachmas materiæ albeſcentis dulcis collegimus. Cepimus deinde eiusdem lactis libram medicam, quæ duodecim uncias æquat, & in vaſe clauſo, ad dimidias repleto, ut coagularetur ſepoſuimus. Elapſo triduo, ad fundum ſeceſſit candidiſſimum ac tenue coagulum, quod colatu per chartam bibulam a ſero liberatum & penitus poſtea exſiccatum, pondere vix ad drachmas duas acceſſit, reliqua ſubſtantiæ ſolidioris parte, partim unacum ſero per cribrum tranſeunte, partim filtri vaſorumque parietibus firmius agglutinata ipſaque ſub operatione diſpereunte. Contra vero idem vaccini lactis pondus, eodem modo tractatum, in longe craſſius & ponderoſius

ſius

ſius coagulum denſabatur, quod transmiſſo per filtrum liquido, inſolatum & ad lancem expenſum, decem drachmarum gravitatem exhibuit. Quo manifeſtatur perexiguum, comparatione cum aliis lactis generibus facta, eſſe caſeoſæ craſſioris ſubſtantiæ in lacte aſinino apparatum, eoque ipſi peculiarem commendationem accedere. Quippe facilius ad extremas venarum anguſtias pertingit, ſuccos vitales intimius perluit, lentos humores citius eliquat, inertes & impactos attenuat, ſolutosque promtius everrit.

§. X.

Accedit tertio & eminentius ſalubrem lactis aſinini facultatem conſpectius arguit: quod ipſa caſeoſa, quam complectitur ſubſtantia, longe tenerrima ſit, neque in craſſum ac firmum coagulum abeat. Calefecimus hunc in finem aſininum lac, & aſperſo acido, ut ſpiſſitudinem contraheret exſpectavimus; ſed præter flocculos paucos, tenues & ſparſim ſero innatantes, nihil in conſpectum venit: quum contra bubulum lac, admixto acido, illico in offas denſetur, quæ firmius concreſcunt & ob pondus fundo adhæreſcunt. Iam vero in cura, quæ lactis ope adornatur, nihil æque noxium ac pernicioſum eſt, quam ſi hoc in ventriculo coagulum contrahit, eamque ob cauſſam ut hoc avertatur, primaria medentis eſt intentio. Graviſſima enim, quæ factam lactis in ventriculo coagulationem ſubſequuntur, ſunt damna, & a probatiſſimis auctoribus paſſim obſervata & annotata. Quare liquido pateſcit, longe ſalubrius & medico uſui multo magis accommodatum eſſe illud lac, quod difficulter coit, vel tenerum tantum & exiguum

ſpiſſamentum dimittit, cuius genii potiſſimum eſt, de quo iam agimus, aſininum.

§. XI.

Quam modo in aſinino lacte laudavimus teneritudinem & ſeroſi humoris copiam; huic dos quarta eaque electiſſima proxime adiungenda eſt, quam exquiſita dulcedo ipſi conciliat, & quæ tanta eſt, ut omnes lactis ſpecies, ſolo humano excepto, ſuperet, eamque ob cauſſam delicatisſimum ſaccharum, ſeu potius manniforme magma, artificioſe longe melius & copioſius ex eo elici poſſit. Cepimus experimentum, & duodecim lactis aſinini, Iunio menſe emulcti, uncias, leni igne incoximus, ac primum unciam concreti craſſamenti, admodum dulcis, obtinuimus. Huic affudimus rurſus in vitro conſervali aquæ pluvialis libram medicam, qua crebriori agitatione diſſolutum propemodum eſt concrementum totum, relicto tantum parco in fundo ſedimento. Supernatans liquamen per chartam emporeticam traiecimus & exhalationi commiſimus, eaque ſpiſſamenti melliformis, ſaporis mirum dulcis & coloris albi, unciam dimidiam impetravimus. Quum igitur aſininum lac liberalius dulce ſal intus reconditum habeat: omnino non dubitandum videtur, quin ab eo eximiam quandam medendi facultatem accipiat, quæ non exſpectari poteſt ab aliis lactis ſpeciebus. Melleum enim hoc ſal, acrimoniæ humorum, tam acidorum, quam bilioſorum, contemperandæ, obtundendæ & cicurandæ egregie inſervit, ſimulque fibras inteſtinales blande irritando, alvum officii admonet eamque ſubducit. Vnde recte HIPPOCRATES. *lib. II. de diæt.* auctor eſt: quod lac aſininum magis

gis per alvum ſecedat, quam ullum aliud. Et idem graviſſimus auctor, *lib. de nat. mulier.* in perſanando uterino fluxu albo, primum per inferiora lactis aſinini potu purgationem abſolvit, & poſt hanc lactis bubuli uſum ſuadet.

§. XII.

Ex his igitur, quæ hactenus fuſius de nobiliſſimis lactis aſinini dotibus & prærogativis diſſeruimus, intelligentium iudicio luculenter patebit: incomparabilem prorſus ipſi ineſſe facultatem, ad perſanandos quamplurimos morbos, quos ut ordine iam enumeremus, ipſumque uſum quoad ſpecialiora exponamus, inſtituti ratio poſtulat. Quod ſi vero morborum cenſum, quibus aſininum lac dicatum & accommodum eſt, inimus, inter præcipuas præſtantiſſimi huius remedii laudes, primo merito connumerandum eſt loco; quod phthiſicis & tabe conſumtis, hoc, certius ac utilius, neque excogitari, neque ſuaderi poſſit, remedium. Antiquiſſimus certe his in morbis lactis eſt uſus, quem priſcæ Medicorum ſcholæ, Cnidia æque ac Coa, propugnarunt, donec ex hac prodiret HIPPOCRATES & illuſtrius hunc aſſereret ac ſtabiliret, cuius auctoritatem ii, quos poſtera ætas tulit, unanimi ſuffragio ſequuti ſunt. Inprimis GALENVS multus eſt in commendando lactis ad phthiſin uſu, & *Lib. V. meth. med. cap. 12.* mentionem iniicit loci, quem vocat Stabias, aëris bonitate, pecudum pabulo & lactis ibi emulcti ſalubritate celeberrimi, in quem frequentiſſime confluxerit, ad ſanitatem recuperandam e lumbis phthiſicorum cohors. Quinimmo ARETAEVS, tantum lacti in graviſſimo hoc morbo tribuit, ut *lib. VII.*

de

de morb. chron. non dubitaverit aſſerere: phthiſicos, ſi multum lactis potent, nullo alio egere auxilio.

§. XIII.

Quamvis vero omne lac phthiſicis & tabidis ſaluberrima eaque optima ſit medicina: aſininum tamen reliquis omnibus palmam præripit, dum eius uſus cunctis indicationibus, quæ ad phthiſin curandam requiruntur, plenisſime ſatisfacit. Quodſi enim cauſſam & originem phthiſis pulmonalis paullo curatius ſcrutamur; utique ab infarctu & obſtructione vaſculorum, ex quibus pulmonum compages maxime contexta eſt, eadem arceſſenda erit. Vnde appoſite non minus, quam mechanice, HIPPOCRATES *lib. de internis affectionibus cap. IV.* phthiſici mali generationem hiſce delineat verbis: *Quum pulmo ſanguinem in ſe ipſum traxerit, aut pituitam ſalſam, & non rurſus dimiſerit, ſed in ipſo coacta & compacta fuerint, ab his tubercula fiunt in pulmone & ſuppurantur, ab initio & per totum morbum tuſſis acuta ſicca obtinet, & rigor, & febris, & dolor in pectore & in dorſo incumbit, aliquando etiam in latere & erecta cervice ſpiratio vehemens incidit, deinde corrumpit pus & multum exſpuit.* Solenne quidem fuit veteribus, lactis curam in phthiſi ita adornare ac præſcribere; ut aſinino nonnunquam præmitterent, nonnunquam ſubjungerent, pro varia cuiusvis intentione, aliud lactis genus. Sic HIPPOCRATES primo ſuadet purgationem cum lacte aſinino cocto, vel etiam equinum lac excolatum, quod valde perſimile eſt aſinino, quotidie mane ad tres heminas hauriendum; poſtea vero, lac vaccinum, aut caprillum, uſurpandum commendat. Et PROSPER ALPINVS, *de medic. meth. lib. IIX. cap. 7.* in exulceratione

pulmo-

pulmonum & inde facta tabe, primo lactis muliebris, deinde aſinini, & tandem caprilli uſum, plurimum laudat. Nos autem ſolum lac aſininum ad truculentum hunc morbum abigendum ſufficere, & ratione, & experientia confirmati, aſſerimus. Quippe hoc, ad amurcam mucidam in tubulis pulmonum obhæreſcentem abſtergendam, diſſolvendam, propter ſal dulce deterſivum quo pollet, nihil eſt aptius nihilque magis accommodatum. Vires præterea deiectas egregie inſtaurat, calorem inteſtinum temperat, vacuata membra replet omniaque excretoria aperta ſervat. Neque tamen penitus inficias imus, obſtructionibus vaſorum pulmonalium ſublatis, ad cavitatem, quæ ab eroſione & ulcere fit, replendam & conſolidandam, lac vaccinum, vel caprillum, ob copiam mucidæ terreæ, qua refertum eſt ſubſtantiæ, optimo cum fructu addi poſſe atque ſubſtitui.

§. XIV.

Si noſtram licet interponere experientiam, in proclivi foret, plurima recenſere exempla, phthiſicorum, qui contumaci tuſſi, febre, puris & materiæ viſcidæ copioſa ex pectore reiectione & incredibili corporis contabeſcentia afflicti, omnibus aliis fere fruſtra datis, tandem ex conſilio D. D. PRÆSIDIS, ſolo lactis aſinini, vel etiam vaccini, cum, vel etiam ſine infuſo theiformi, exhibiti, & longius extracto uſu, perfecte ſanitati redditi fuerunt. Sed miſſis aliis, recentiſſimum tantum & quod animo noſtro adhuc obverſatur interſeremus. Vir quidam, triginta circiter annorum, prava victus ratione, inprimis ſpirituoſorum ingurgatione, nec non affectuum intemperantia, primum in hæmoptyſin incidit, qua curata, quum

antiquum obtineret, febrem nactus eſt prima facie catarrhalem, ſed progreſſu vires ſumentem & ægrum diu noctuque affligentem. Acceſſit continuus & copioſus purulentæ & viſcidæ materiæ ſcreatus, cum extremo virium lapſu & ſumma corporis contabeſcentia, ut oſſa circumferre non poſſet & morti ab omnibus deſtinaretur. Nihilominus, quum per trium ferme menſium decurſum graviſſime decubuiſſet, ineunte vere, præter omnem, noſtram etiam opinionem, lacte caprillo, mane calide ſumto, poſtquam pulveribus leniter aperientibus ſalino-abſterſivis & nitroſis, infarctui & calori hectico occurriſſemus, adſpirante Deo convaluit.

§. XV.

Monendum tamen eſt, quod licet lac præſtantiſſimum inter omnia in phthiſi curanda remedia ſit, & iuſto tempore ac convenienter datum, non facile uſu ſuo deſtituatur: non tamen omnis omnino phthiſis eodem perſanari poſſit, ſed principiis maxime obſtandum, & tum hoc ſubſidium in uſum eſſe trahendum, quando ulcera non adeo calloſa ſunt, ſi cavitas & eroſio non profundior & amplior, neque febris continua, ſine ulla intermiſſione vel remisſione; urget. Recte enim CELSVS *Lib. III. cap. 22.* tradit: *Si vera phthiſis eſt, inter initia protinus occurrere neceſſarium eſt: neque enim facile hic morbus, quum inveteraverit, evincitur.* *Inter initia vero* ſubiicit, *ſicut in omnibus longis difficilibusque febriculis, lac recte dari poteſt.* Et ALPINVS *l. c.* conſiderate monet: lactis potionem continuatam ſanare poſſe phthiſicos in principio, antequam ulcera augeantur & calloſa evadant.

§. XVI.

§. XVI.

Porro quum hæmoptyſis, difficilis ſpiratio, tabes & febricula, ab eadem cauſſa, nempe obſtructione vaſorum pulmonalium & inde obortis tuberculis, quæ malo conſummato in ſcirrhos & exulcerationes cancroſas abeunt, & individui plerumque phthiſeos pulmonalis comites ſunt, originem ducant; ita his etiam malis nullum aliud & præſtantius, quam uſus lactis aſinini, opponi poteſt præſidium, quod etiam ab antiquis & peritiſſimis Medicis magnopere ſemper fuit laudatum & commendatum. Meretur huc adduci inſignis ex TRALLIANO locus, *Lib. VII. pag. 309.* dum ait: *quodſi corpus totum alimentum non ſentiens contabeſcere manifeſto inceperit, neque thorax multum puris contineat, etiam ſolum lac ipſis dari debet, & aſininum omnia alia antecellit, quod probe purgat.* Idem auctor lac aſininum in difficili ſpiratione commendat *l. c.* ſcribens: *ægre ſpirantes aſinino lacte adiutos ſubinde conſpexi, quum opportune eſſet datum, omnia enim quæ pulmonum cavernis infixa ſunt, reiectione reddit morigera.* Et de hæmoptyſi *l. c. pag. 304.* ita habet: *omnes hæmoptyici lacte utantur. Neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quippiam, adeo accommodum ipſis aut utile, quam lac: & qui per initia ſolo ipſo conſtanter, longiori tempore uſi ſunt, omnes in totum conſanuerunt.* Porro addit: *novi quendam, qui cum toto anno lac bibiſſet & comediſſet, & a vino abſtinuiſſet, ab hæmoptyſi & puris ſputo liberatus fuit, ut nec poſtea in phthiſin inciderit.*

§. XVII.

Tabes cum calore febrili lento plerumque origi-

 nem

nem ducit ex infarctis, vel obſtructis vaſculorum anguſtiis, & inde exorta humorum ſtagnatione, ſive eadem in pulmonibus, ſive viſceribus abdominis & partibus glandulosis, contigerit. Lactis autem aſinini ea propria laus atque facultas eſt, ut egregie humectet, obſtructa expediat, & teſte *Proſp.* ALPINO *l. c. cap. 8.* plus refrigeret, ac refrigerando prohibeat caloris effluvium, humiditateque caloris ignei efficaciam hebetet. Vnde luculenter patet: eius conveniententer inſtitutum uſum, non ſolum deſideratiſſimam in omni febre lenta ſpondere opem, ſed reliquorum etiam omnium merito eſſe præferendum. Quadrant huc quæ HIPPOCRATES *Sect. V. aphor. 64.* perite ſuadet: *tabeſcentibus*, inquiens, *cum febricula, lac ſumère convenit.* Idem teſtatur RIVERIVS, idque notatu digna obſervatione *Cent. II. obſ. 78.* confirmat, memorans: quod virgo Monſpelienſis, xxv. annorum, quæ tuſſi moleſta, dies noctesque urgente, perpetuis vigiliis, dolore pectoris, febre lenta, alvi conſtrictione & macie totius corporis afflicta & diu lecto affixa fuerat, præmiſſa ptiſana laxante, poſtea ſolo lacte aſinino, per menſem uſurpato, plenarie convaluerit. Inprimis autem commemorabilis eſt caſus, qui D. D. PRÆSIDI ante biennium circiter obtigit. Generoſa quædam fœmina variis a multis annis detenta fuerat morboſis afflictionibus, a dimidio vero anni, nacta erat febrem lentam, cum ciborum faſtidio, artuum languore, tuſſi ſicca, inſomnia, dolore circa os ſacrum, urinæ ardore, copioſis nocturnis ſudoribus, ſumma corporis macie viriumque lapſu ſtipatam; ita ut pedem e lecto proferre non poſſet. Incaſſum adhibita fuerant decocta viſceralia, pulveres antihectici,

ſtoma-

ſtomachica, antihyſterica, reſolventia & ſexcenta alia: omnia videbantur conclamata, nihilque præter duram moriendi neceſſitatem ſupereſſe. Tandem vero, ex conſilio D. D. PRÆSIDIS, adulta vere lac aſininum, interpoſitis ſubinde laxante mannato, pulveribus temperantibus nitroſis & aſſumtis iuſculis nutrientibus, cum radicibus aperientibus paratis, in uſum vocatum fuit, tam felici cum ſucceſſu, ut exactis vix tribus diebus, in melius verterentur omnia, extractaque ad aliquot hebdomades adhuc cura, ægra ſanitati & vigori penitus redderetur, eademque per Dei gratiam adhuc læta fruatur. Ipſum caſum & curationis ſucceſſum pluribus commemoratum vide in D. D. PRÆSIDIS *Medicina conſultat. Part. IV. Dec. II. caſ. 7.*

§. XVIII.

In empyemate quoque, quod non raro a pleuritide vera, eaque perperam tractata, præſertim in corporibus ſpongioſi habitus gignitur & ingenti quotidie puris copiæ per os eiectione manifeſtatur; mirabilem lactis aſinini efficaciam deprehendimus. Quod ut eo teſtatius elucescat, in confirmationem placet adducere illuſtre exemplum a FRANCISC. VALLERIOLA *lib. V. obs. 5.* proditum. Is autem narrat: mulierem quandam poſt pleuritidem ingentem ſputi purulenti copiam per os reieciſſe, & inde totam conſumtam, attenuatam, exſanguem planeque tabidam fuiſſe factam. Ipſum quidem deterſoriis potionibus, linctibus, & iuſculis, & aliis omnibus auxiliis, illam iuvare & a pectore contentam ſaniem evellere tentaſſe, ſed parum profeciſſe; tandem vero, quia febris non fuerit gravis, nec in hypochondriis & viſceribus ob-

ſtructio ulla apparuerit, lac aſinæ recens mulctum, adiecto pauxillo ſaccharo, ſuaſiſſe, eoque per ſesquimenſem aſſumto, in integram ſanitatem bonumque corporis habitum deductam eſſe ægram, ac demum poſt duodecim annos in puerperio obiiſſe Meminit etiam D.D. PRÆSES viri cuiusdam nobilis, triginta annorum, temperamenti ſanguinei, ſucci pleni, qui ante plures annos, quum ipſe Mindæ medicinam factitaret, a pleuritide male curata inciderat in ingentem, tam purulentæ, quam chyloſæ materiæ per os eiectionem, per menſem & ultra durantem, ita, ut primis hebdomadibus, libram minimum unam quotidie exſpueret, & mirum inde viribus deficeret & macie conſumeretur. Huic quum ſuaſiſſet lac aſininum, & is hoc ad duos fere menſes, adhibitis ſimul pulveribus ex lapidibus cancrorum & bolo armeniæ, nec non balſamo ſulphuris amygdalino, cum ſpermate ceti & ſanguine draconis remixto, quotidie potaſſet, eundem, fortunante divina gratia, feliciter cum omnium admiratione ad ſanitatem reduxit.

§. XIX.

Verum enim vero uſus lactis aſinini non tantum in morbis, qui pulmones aliaque viſcera cum gravi tuſſi febre, labe ac tabe attentant, eximiam & plane divinam exſerit utilitatem, ſed admiranda etiam & exoptatiſſima virtute in leniendis, demulcendis ac ſopiendis atrocioribus partium maxime nervoſarum doloribus, e quibus qui articulis incumbunt præcipui ſunt, ſplendet. Oriuntur articulares hi morbi, inprimis chiragra, podagra & iſchiadica affectio, a ſero tenui acriori, ligamentis articulo-nerveo-tendinoſis, ex glandulis a Clopton Havero inven-

tis

tis, immo tunicis glandulofis, transſudantibus illapſo, quod arrodendo incredibiles dolores & ſpaſticas contractiones ſuſcitat, quæ poſtea per conſenſum totum ſyſtema nervoſarum partium afficiendo, febrem, vigiliam, anxietatem, virium languorem, inappetentiam, inquietudinem, ſi paroxyſmus gravior eſt, inducunt. In eiusmodi rheumaticis & arthriticis paſſionibus, univerſa fere humorum maſſa, impuris, ſalſis, tartareis, acribus particulis eſt referta, quæ, licet ſæpe antecedentem cauſſam ſive plethoram, ſive ſanguinis excretionem quandam criticam ſuppreſſam, affectuum intemperantiam & diætam inordinatam habeant: perperam tamen novaturientes quidam remotas has cauſſas, cum proxima, ſalina humorum impuritate, confundunt, & ſic quod neque genium huius morbi, neque remediorum agendi modum intelligant, produnt. Quippe experientiæ calculo conſtat; omnia ea remedia, quæ ſuccos edulcant, ſalinos acres contemperant, ipſa ſalium ſpicula involvunt & omnis generis excretiones in corpore blande promovent, mitigandæ paroxyſmorum atrociæ, ipſis doloribus leniendis ac ſopiendis, immo malo, ſi non plane inveteraverit, vel hæreditarium fuerit, penitus ſubmovendo, egregie prodeſſe & tantum non ſufficere.

§. XX.

Inter hæc autem præter diluentia & decocta, ex temperatis radicibus concinnata, maxime eminet omnibusque ſuperius eſt lac, præſertim aſininum, cuius uſum non heri aut nudius tertius neoterici quidam excogitarunt, ſed primi Medicinæ auctores, omnesque qui eorum veſtigia legerunt, magnopere commenda-

mendarunt & graviſſimis rationibus adſtruxerunt. Ipſe HIPPOCRATES, *lib. de intern. affect.* auctor eſt: ut in iſchiatide primo exhibeatur purgans, & poſtea lac aſininum bibatur. Et in eodem libro prodidit: *arthritidi confert, alvum clyſtere, aut ſuppoſitorio ſolvere & purgans exhibere, tandemque ſerum coctum & lac aſininum propinare.* PLINIVS *l. c. ſect. 9.* plurimos lactis uſu ab articulari morbos liberatos perhibet. Cui aſſurgit, CELSVS *lib. IV. cap. 24.* ſcribens: *quidam etiam, cum aſinino lacte poto, ex toto ſeſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſerunt.* Ex recentioribus *Gabriel* FONSECA, HOLLERIVS, BALLONIVS, BAGLIVUS, SYDENHAM, SACHS. A LEWENHEIMB, GREISELIVS, PECHLINVS, DOLÆVS, WALDSCHMIDT aliique plures, lac, & maxime aſininum, arthriticorum & podagricorum ſolatium & ſacram anchoram, compluribus exemplis & accuratis obſervationibus eſſe affirmant.

§. XXI.

Nos etiam plena fide teſtari poſſumus, quod præmiſſis lenioribus laxantibus, ex manna, ſirupo roſarum ſolutivo adiectis abſorbentibus, lactis caprilli, ſi non haberi potuit aſininum, potum, remotis omnibus aliis cibis & potulentorum generibus, per aliquot dies continuatum, utiliſſimum deprehenderimus, ita, ut dolores inde & mitiores & breviores redditi fuerint, & alia conſueta ſymptomata plane ceſſarint. Plures certe D. D. PRÆSES novit podagricos ſenes, qui aſinino lacte, primis diebus tribus cum manna ſumto, & poſtea illo ſolo per binas ſeptimanas continuato, mitiſſimos dolores inde experti ſunt; quum intermiſſo huius præſidii uſu, tormenta eſſent acerbiſſima & contumaciſſima, ut per aliquot menſes ægros lecto

lecto affigerent. Id vero non prætereundum: quod in omnibus hiſce afflictionibus, longe facilius ac certius ſalutaris effectus lactis uſum ſubſequatur, ſi ætas adhuc ſit iuvenilis, malum non adeo inveteratum, podagra non fixa ac tophoſa, neque per hæreditatem propagata.

§. XXII.

Quemadmodum igitur aſininum lac præſtantiſſimum inter omnia ad abigendos exteriores corporis partes occupantes dolores remedium eſt: ita non minus in iis, qui internas nerveas partes, ut ventriculum & inteſtina, prout in colica convulſiva contingit, infeſtant, uſui eſt longe exoptatiſſimo. Ratio ſaluberrimæ huius facultatis in eo potiſſimum conſtituenda: quod aſininum lac, diluendo, acrimoniam humorum bilioſorum infringat ac enervet, parte ſeroſa ac pingui conſtrictas fibras emolliat & laxet, & dulcioribus ſui partibus alvum fluxilem reddat; quo cauſtica illa, dolorum ſcenam adornante materia, promte per ani ſeceſſum exturbata, iidem conquieſcant. Quoad experientiam autem inprimis memoratu digna ſunt, quæ de utiliſſimo lactis uſu in colicis doloribus prodidit BALLONIVS *Comment. in lib. epid. pag. 98. in doloribus*, inquiens, *colicis, iisque bilioſis, lactis uſum valde contuliſſe vidi. Et tametſi Hippocrates lactis uſum interdicat, dum ſunt deiectiones bilioſæ; tamen niſi inſignis aliqua ſit febris, quæ corrumpit lac, ab eo abſtinendum non videtur. Si enim in ventrem clyſmate iniicitur, & nulla inde ſequitur noxa, cur non in ventriculum iniici poterit?*

§. XXIII.

Et quum ſpaſticæ nervoſarum partium constrictio-

nes, fere omnia illa, quæ hypochondriacis & hyſtericis ſolennia ſunt ſymptomata, concitent; lac utique, præſertim aſininum, eandem ob cauſſam utiliſſimum a nobis obſervatum eſt, modo non adſit viſcerum infarctus & obſtructio, & primæ viæ pituita acida & viſcida non obſeſſæ ſint. Hinc eſt, quod SYDENHAM *in opp. p. m. 425.* in colica ſic dicta hyſterica lactis uſum mirifice commendat. *Mulieres*, ait, *aliquot, cum affectibus hyſtericis diu conflictatæ, maximeque ea ſpecie, quam ego colicam hyſtericam appello, tandem ſolo lacte aliquandiu veſcentes convaluere.* In ipſa autem affectione hypochondriaca lactis aſinini, ſaccharo conditi & modico ſennæ pulveriſatæ ſubinde deiectorii redditi, potum, ad quadraginta & plures dies extrahendum, *Bened.* SYLVATICVS *Cent. I. obſ. 65.* miris dilaudat encomiis. Et quamvis HIPPOCRATES *Aph. 64. Sect. V.* lac dare prohibeat ubi hypochondria tenſa ſunt, hoc eſt, ſi flatibus ventriculus diſtentus eſt, vel abdominis viſcera ſanguinis infarctu turgent: attamen non ſemper his hypochondria detineri, ſed ventriculum & ei annexa inteſtina ſæpiſſime ob acrimoniam humorum, & ſanguinem in eorum vaſis immobiliter hærentem, ſpaſticis ſtricturis torqueri, & his ſalutariter lacte ſuccurri, indubia experientia edocemur.

§. XXIV.

Eadem etiam ratio ſubeſt, quare in mania ac melancholia hypochondriaca, quæ identidem ex ſpaſmis, qui ſanguinem nimium ad caput urgent, ut æqualiter & libere per vaſa meningum volvi nequeat, originem trahunt, idem præſtantiſſimus auctor *Cent. I. obſ. 54. item 57. 58.* lactis aſinini uſuram ſummopere collaudat & commendat.

mendat. Siquidem ſi hoc ipſum per menſis, & diutius adhuc, ſpatium, quotidie matutino tempore ad uncias quatuor vel quinque aſſumitur, humores acres temperat, ſpaſticis fibrarum ſtricturis leniendis inſervit, alvum ſubducit & ſic atrocis & contumacis morbi cauſſam ſenſim ſubmovendo, eundem expugnat & abigit. Quod ut eo certius eveniat, expedit deiectoriam & purgantem huius lactis facultatem manna adiecta augere & intendere; id quod multoties felici cum ſucceſſu a nobis factum eſſe teſtamur.

§. XXV.

Quum igitur aſininum lac nervis tam amicum ſit, & mulcente ac lubricante ſua virtute ipſorum affectionibus iam enumeratis eximie opituletur; neutiquam dubitandum eſt, quin in aliis etiam paſſionibus, ubi nervoſæ partes pariter afflictæ ſunt & violento motu exagitantur, ut in epilepſia & convulſivis motibus, non ſine fructu eius uſus adminiſtrari poſſit. Teſtatur id diſertis verbis laudatiſſimus auctor SYLVATICVS *l. c.* & nosmetipſi idem confirmatius aſſerimus. Plurimis enim exemplis confirmatam habet ſaluberrimam hanc facultatem D. D. PRÆSES, e quorum numero notabilis inprimis eſt caſus, quem ante biennium in nobili quodam puero, quatuordecim annorum & vegeti admodum ingenii, vidit. Is improviſo quodam terrore percullus, ſubito convulſivis artuum, pedum nempe & manuum, tractionibus comprehendebatur, & cum præcedente anxietate præcordiorum animique deliquio, gravius torquebatur, ita, ut paroxyſmus interdum alternis, interdum etiam ſingulis diebus, veſpertino maxime tempore, vel etiam nocte, appeteret

& per duos menſes ægrum affligendo eundem viribus exueret. In conſilium vocati plurimi Medici, adhibita plurima medicamenta, malum vero omnia eluſerat, donec tandem ſumto quotidie matutino tempore ad uncias tres aſinino lacte, nonnunquam manna ſociato, & balneo aquæ dulcis alternis diebus tepide uſurpato, interpoſito ſimul uſu pulveris antepileptici, intra menſem atrox morbus ſuperaretur, & æger priſtinæ ſanitati & corporis firmitudini, Deo favente, redderetur.

§. XXVI.

Accedunt graviſſima illa pathemata, quæ ſcorbutico malo complicantur, uti ſunt atrophia, lancinantes & ſpaſtici dolores artuum, nec non eroſiones & exulcerationes partium externarum. Hæc omnia ſicuti nonniſi humorum ſummæ dyſcraſiæ, & ob ſufflaminatum ac imminutum ſaluberrimum illud excretionum naturalium, quæ fiunt per ſudorem & alvum, negotium, ac ipſius bilioſi humoris in hepate ſecretionis defectum, obortæ, ſalſo - ſulphureæ impuritati, nec non nimiæ eorundem ſpiſſitudini legitimum progreſſum retardanti & vaſorum minima obſtruenti, originem debent: ita certe, ad meatus occluſos reſerandos, obſtructiones expediendas, acrimoniam humorum contemperandam, eorumque tenacitatem emendandam & diſſolvendam, nihil aptius eſt diluentibus, humectantibus, refrigerantibus, ſero videlicet lactis caprilli, vel, quod huic etiam palmam præripit, lacte aſinino. Luculentum huius ſaluberrimæ in lacte reconditæ virtutis teſtem citamus optimum qui de ſcorbuto ſcripſit auctorem, EVGALENVM, qui pag. 62. hunc in ſenſum diſſerit: *vidi frequenter cum lætiore colore*

lore a morbo ſurrexiſſe, qui lacte & lacticiniis in ſcorbuto uſi fuerunt, quam qui ex Medicorum præſcriptis vixerunt; & quosdam recenſet, qui lactis uſu in ſcorbuticis febribus, in quibus tamen ex præſcripto HIPPOCRATIS in aphoriſmis interdictum eſt, convaluerunt. Nos pariter ex multiplici D. D. PRÆSIDIS experientia, quampluri-ma allegare poſſemus exempla arthritide vaga ſcorbutica, endemio Weſtphalorum morbo, laborantium, quos ipſe, quum olim Mindæ medicinam faceret, lactis, vel aſinini, vel alius uſu, ab eadem penitus liberavit: niſi in re tam clara exemplorum farragine fidem præſtruere ſupervacaneum foret.

§. XXVII.

Et quum ſcorbutici ac ſenes, quorum ætas ad dyſcraſiam humorum ſalſam & impuram admodum proclivis eſt, nec non ii, qui venereo inquinamento infecti ſunt, ſæpius ulceribus mali moris & ad cancri naturam accedentibus infeſtentur; profecto in hiſce gravibus vitiis, non certius & præſentius, quam in lacte aſinino eiusque ſero auxilium eſt. Quod, quemadmodum ob rationes ſuperius allatas fieri certum eſt: ita de præſtantiſſima hac lactis aſinini facultate uberrima exſtant auctorum, veterum æque ac recentiorum, teſtimonia. Ipſe DIOSCORIDES *lib. II. cap. 75.* in univerſum in omnibus exulcerationibus, tam internis, quam externis, in ſummo cutis pruritu, papularum eruptione & vitiatis corporis ſuccis, lac, addito melle crudo vel ſale, miris encomiis ornat. GALENVS quoque *lib. X. de ſimpl. medicam. facult. cap. de lacte*, aſininum lac commendat ad ulcera uteri, renum, veſicæ & pudendorum. Quibus accedit SYL-

VATICVS *Cent. IV. conſ. 66.* fidem faciens: quod non ſolum lacte aſinino, trigeſies vel quadrageſies poto, cancroſum cervicis uteri tumorem feliciter ſubegerit, ſed etiam quod idem lac, in ulcere gallico, cum tabe & febre lenta coniuncto, exoptato cum ſucceſſu uſurpaverit. Quinimmo idem graviſſimus auctor, *Cent. IV. conſ. 100.* ad elephantiaſin, Herculeum illum morbum, perſanandum, hoc præſidium magnopere laudat: *in elephantiaſi*, inquiens, *accommodatiſſimum remedium eſt lac aſininum eiusque potus, quotidie mane ad libras duas, cum ſaccharo & cremore tartari, quo deiectorium fiat.* PARÆVS quoque *in Chirurgia lib. VI. cap. 28.* ſaluberrimam & utiliſſimam efficaciam lacti aſinino, experientia edoctus, tribuit, in iis, qui cancroſa ulcera geſtant, ad acrimoniam humorum corrigendam, tam interne ad potum, quam externe, ad fomenta, uſurpato.

§. XXVIII.

Denique in enarratione nobiliſſimarum virtutum, quibus lac aſininum ſplendet; ceu præcipua non prætermittenda videtur illa, qua ſenibus non ſolum tanquam utiliſſima medicina auxilio eſt, ſed etiam ut accommodatiſſimum ad vires reficiendas alimentum inſervit. Quodſi enim medicamentoſam eius ad ſenium ſublevandum facultatem diſpicimus; iam alibi D. D. PRÆSES latius deduxit, provecta ætate, ob excretoriorum vaſorumque factam anguſtiam, ſanguinem omnesque humores eminentem dyſcraſiam & impuritatem contrahere, & ex hac demum varios propullulare morbos, quos inter maxime atrophia, languor virium, maraſmus, ſeu lenta febris, nec non pruritus, eminent. Hiſce vero o-

mnibus

mnibus egregie lac, opportune datum, opitulatur: eoque nomine etiam nunquam non, a veteribus æque ac recentioribus, magni habitum fuit: quippe quod, humores ſpiſſeſcentes fluxiles reddit, ſalſos & acres diluit, ſtrictas & rigidas fibras laxat, & excretionum turbatarum ſucceſſum revocando, ſuccos a ſorditie non ſolum repurgat, ſed etiam bonos ac laudabiles ingenerat. Suffecerit inpræſentiarum in confirmationem citaſſe TRALLIANVM, qui *lib. XI. pag. 729.* ſenibus maraſmo laborantibus aſinini lactis uſum inſigniter commendat, & quidem hanc ob rationem, quia vires habent imbecilles, nec alimentum poſſunt attrahere, neque in corpus diſtribuere, itaque lac muliebre primum, ſecundum vero locum aſininum obtinere.

§. XXIX.

Si nutritivam & analepticam lactis aſinini vim, qua tam ſenio, quam morborum atrocia a viribus defectis, præſidio eſt, penſitamus; eo minus hanc ulli dubiam fore putamus, quo magis patet, huic præſtantia nullum aliud lactis genus eſſe æquiparandum, & quo maior eſt numerus eorum, qui illud hoc nomine unanimi ſuffragio concelebrant. Erit vero utile non minus quam gratum, graviſſimorum auctorum hac de re percipere teſtimonia. Primum ſit HELMONTII elogium, qui licet alias iniurius admodum ſit in lactis uſum; aſinino tamen *lib. de digeſt. alim. pag. 179.* virtutem peculiariter reficientem & recreantem, nec non nutrientem, adſcribit, exiſtimans aſinam, quatenus longæva, lac cæteris animantibus præſtantius præbere, dum archeum, longæva vita donatum habeat. Euryphon, referente HERODOTO, ad

reſ-

reficiendum ſenum & extenuatorum corpora tantummodo in lacte aſinino fiduciam habebat. Novit etiam D. D. PRÆSES quendam militiæ præfectum, venerea lue & diris dolorum tormentis per plures annos mirifice excruciatum & penitus ferme emaciatum, ex lactis aſinini uſu, exoptatiſſimum ſolatium & allevamentum percepiſſe. Quinimmo HEVRNIVS, *in aphor. 64. ſect. V.* lac hoc ſenium & rugas tollere meminit. Qua, formæ lenociniis ſtudentibus accepta lactis aſinini efficacia, inducta procul dubio fuit Poppæa, digna Nerone uxor, ut centum ſemper aſinas aleret & in comitatu duci imperaret, quo harum lacti quotidie in balneo immerſa, cutis candorem, mollitiem, lævitatem ac nitorem ſervaret.

§. XXX.

Expoſita ſic nobiliſſima aſinini lactis facultate & præſtantiſſima variis in morbis utilitate; ſupereſt adhuc, ut ipſum exhibendi modum attingam, & poſtea ea, quæ ad dextrum curationis ſucceſſum neceſſaria ſunt, præcipiam. Antequam vero quæ de uſu tenenda tradamus, hæc de animali e quo lac petitur monenda habemus. Eligenda eſt lactaria aſina ſaniſſima, non nimis annoſa, ſed mediæ ætatis, nec nimis pinguis, nec nimis macra, & quæ menſe Maio peperit. Hæc non domi nutrienda eſt, ſed ruri, in viretis herbis medicatis obſitis. Potus ſit aqua fluvialis, quæ ſubtilior ac levior eſt, emunctoria quoque expeditius tranſit & humores intime perluendo eos puriores reddit, quam quidem fontana. Elegans quoque HELMONTII *l. c.* hanc in rem eſt monitum, præcipientis: ut aſina inſtar equorum quotidie pectinetur, quia ex lacte ſtatim dignoſci poſſit, an aſina iſto mane pexa

fuerit

fuerit nec ne? hanc procul dubio ob rationem, quod ſi ſtrigili ducantur animalia, tranſpiratio auctior reddatur, & pluribus excrementitiis ſalſis partibus ſic exhalantibus, humores puriores fiant.

§. XXXI.

Porro etiam ipſius pabuli, quo aſina nutritur, ratio habenda: eo quod a diverſa alimenti, quo animalia veſcuntur indole, lac quod præbent, diſſidentem quoque naturam & facultates ſortitur, ut ſalubrius vel inſalubrius, immo certis morbis magis accommodatum ſit. Etenim quemadmodum pervulgato & domeſtico exemplo conſtat, quod medicamenti, tam purgantis, quam alterantis, nutrici oblati, virtus lacti inſinuetur, & unacum hoc in infantem transfundatur; ita, quin idem in animalibus, quorum lacte fruitur homo, ſuccedat, non eſt quod dubitemus. Probat hoc maxime GALENVS lib. III. *de aliment. facult. cap. 15.* exemplo caprarum ſcammonio aut tithymalo paſtarum, quarum lac eſt catharticum. Idem ſentiunt DIOSCORIDES *lib. II. cap. 62.* & HIPPOCRATES *lib. VI. epid.* & *Aphor. 64. ſect. V.* Et *Acta Haffnienſia Vol. II.* fidem faciunt, quod abſynthio copioſius ſumto, lac redditum fuerit amarum. Hinc eſt, quod COEL. AVRELIANVS *lib. IV. cap. 3.* in paſſione cœliaca commendat lac, ubi capræ lentiſco, vitis foliis, vel quercus aut ſalicis, polygoni, plantaginis, aut horum ſimilium fuerint nutritæ, rationem addens: *quia conſtrictiva harum herbarum qualitas, in qualitatem lactis influit.* Inprimis autem notabilis intercedit differentia inter lac, quod verno tempore, e viridi paſcuo, & inter illud, quod hieme, e ſicco pabulo elaboratur. Teſtis eſt peritiſſimus rei ruſticæ VARRO *lib. II. cap. II.* conceptis verbis ſcribens:

bens: *lac, quod ab hordeo fit, & ſtipula & omnino arido & firmo cibo pecude paſto, id alibile eſt, ad perpurgandum vero id, quod a viridi paſcuo.* Et DIOSCORIDES *l. c. cap. 75.* vernum lac dilutius æſtivo iudicat, & quod e viridi paſcuo eſt, alvum magis emolliat. Ex quo dilucide pateſcit, lactis in genere, & maxime aſinini curam, non ſolum tempore vernali commodiſſime inſtitui, ſed etiam ipſius lactis ſalubritatem adverſus certos morbos, per pabulum poſſe admodum intendi & ſingulis ſpecialius accommodari. Quare etiam auctor ſum, ut aſinæ, cuius lac ad curam adhibetur, pro nutrimento obiiciantur eiusmodi herbæ, quæ ad morbum, quem curandum ſuſcepimus, virtute apprime ſpecifica gaudent. Sic in phthiſi, pulmonum & pectoris affectibus veronica, hedera terreſtris, urtica mortua, tuſſilago, ſcabioſa, & ſi conſolidatio molienda, ſanicula, anſerina, nummularia, conſolida maior, flores hyperici, alchimilla, polygonum & ſimilia inter pabula offerri poſſunt, vel animal eo agi, ubi ſponte pullulant. In doloribus & ſpaſmis, tam internas, quam externas partes excruciantes, expedit paſcui loco nonnunquam obiicere millefolium, flores chamomillæ, acaciæ, ulmariæ, tiliæ, meliloti, horminum, malvam, altheam & alia huius cenſus. In lentis & hecticis febribus, præter ea, quæ in pectoris affectibus ex uſu eſſe diximus, plantago, prunella & ſcabioſa cum ſcordio addi poterunt. Si hypochondria obſtructa & inde exorta humorum impuritas ſcorbutica, ex aperientium claſſe ſeligendæ ſpecies, cuius generis ſunt, fumaria, centaurium minus, abſynthium, ſcabioſa, trifolium fibrinum, beccabunga, naſturtium, ſedum minus, cum aliis. Et hoc modo etiam in aliis morbis, pro meden-

tis

tis intentione & iudicio, congruis, tam herbis quam floribus, ipſum lac medicamentoſum magis reddi, eiusque uſus ad ſpeciales effectus dirigi poterit.

§. XXXII.

Ipſam autem utendi rationem ac methodum quod attinet; his eandem comprehendere regulis e re viſum fuit. I. Omni quidem tempore neceſſitate urgente lac aſininum propinari poteſt, commodiſſime tamen & efficaciſſime, vernali & æſtivo, quo omnis generis herbæ ſucco turgent, & ab aſinis devoratæ, lacti nobiliorem facultatem inferunt. II. Lac ubere exprimendum in mulctrale aquæ ferventi impoſitum, illico lagenæ anguſtioris orificii indendum, obturaculo muniendum & tepidum ſic ſucceſſive bibendum. Quemadmodum enim omnibus liquoribus ſubtile æthereum, roborantis & analepticæ virtutis elementum innatat: ita eiusmodi etiam lacti ineſſe, extra dubitationis aleam poſitum eſt, quod ne cum calore ſeſe ſubducat, hoc pacto providendum. Vnde procul dubio GALENVS *lib. V. meth. med. cap. 12.* inculcat: ut lac recentiſſime mulctum animali, adhuc ægro lectove eius adſtante, bibatur: quippe cuius natura tam facile ab aëre alterabilis ſit, quam ſeminis. III. Tempus diei potationi maxime opportunum eſt matutinum, quo, vacuo ventriculo, celerius & efficacius operationem exſequitur, neque hanc ob cauſſam, niſi elapſis quatuor vel quinque horis, cibus in prandio aſſumendus. Sunt tamen horæ etiam pomeridianæ, ſi circumſtantiæ repetitum uſum ſuaſerint, non alienæ potui: ita tamen, ut digeſtione peracta, horis circiter quatuor, poſt prandium, dimidia tantum eius, quæ mane pota fui, menſuræ portio, bibatur. IV. Lactis hauriendi copiam generatim exacte defi-

nire in difficili eſt, ob diverſam ætatis rationem, multiplicem corporum habitudinem & diſcrepantem morborum genium. Non facile tamen ultra tres libras medicas, quæ menſuram civilem circiter æquant, aſcendendum. V. Temporis ſpatium uſui impendendum, morbi indoli eiusque contumaciæ accommodandum, quæ ſi maior eſt & obſtinatior, ad duos aut tres menſes, vel diutius adhuc, cura extrahenda erit: inprimis ſi ſpes optati ſucceſſus affulſerit, & vehementia ſymptomatum ſenſim remittere inceperit.

§. XXXIII.

Interim tamen prudentis & ſolidiori, tam doctrina, quam experientia, inſtructi Medici erit, lactis huius uſum ita diſponere, dirigere ac reſtringere, quo feliciter cedat, neque ſpes concepta fallatur & incommoda oboriantur. Erit itaque perutile quasdam eum in finem curioſe tenendas ac obſervandas cautiones ſubiungere. I. Antequam lactis potatio inſtituatur, ventriculi ratio habenda & ſtudioſe diſpiciendum: utrum is lac ferat, ac eiusmodi robore polleat, ut illud concoquere, digerere iterumque expellere poſſit. Quod ſi enim atonia laborat, flatibus & pituita viſcida turget, vel acidorum humorum ſentina ſcatet, nunquam lac propinandum, eo quod his prius non emendatis aut ſublatis, illud ſtagnando acorem ſuſcipit, corrumpitur & flatuum cum anxietate incremento favet. Quare expedit ante lactis curam, ventriculum & primam regionem, vel inferne blando laxante mannato, vel, ſi conditio ferat, ſuperius, adiecto tartari emetici uno vel altero grano, a collecta intus ſaburra deplere ac repurgare II. Curioſe providendum eſt, ne lac in coagulum abeat; eaque propter ubi alimenta, ſicuti in ſenibus & plurimis hypochon-

chondriacis ſolenne eſt, in ventriculo facile coaceſcunt, tam ante, quam inter eius uſum abſorbentia, terrea, alcalina, cum ipſo lacte, ſubiuncta eſſentia ſtomachica carminativa, vel ſale volatili oleoſo, exhibere conſultum eſt. III. Quando per ſex vel octo dies æger potationi indulſit, remedium quod alvum ducat mannatum interponendum, quo collectæ interea in ventriculo & inteſtinis ſordes, e corpore proſcribantur, ne ulteriori lactis uſui obſint. IV. Præſtat lac ſub initio parcius, ad tres vel quatuor uncias, haurire, ac in copiam magis liberalem aſcendere, ne ventriculus nimium ſimul ac ſemel obruatur, neque nauſeam contrahat & labefactetur. V. Conveniens victus ratio habenda eſt ſub lactis potu, & tenui potiſſimum diætæ ſtudendum, vitando non ſolum cibos concoctu difficiles, ſed etiam nimis nutrientes carnes, cavendo ab opſoniis flatulentis, horæis fructibus omnibusque acidis, abſtinendo ab omni cereviſiarum potu, nec non vino, excepto modico tantum Hungarici aut Hiſpanici uſu: neque etiam conducibile eſt, pane farreo confermentato veſci, ſed ſimilagineus potius eligendus.

§. XXXIV.

Vltimo loco placet nonnulla ſubiicere, quo perſpiciatur, quibus lactis uſus minus conveniat Si dolor capitis ex ventriculi cruditatibus affligit, ſi febris valde acuta eſt, viſcera abdominis ſanguine craſſo turgent; lac utique iuxta priſcum HIPPOCRATIS monitum propinare periculoſum eſt. Neque enim lactis potatio nimis frigidum & acido obſeſſum admittit ventriculum, neque nimis æſtuantem, qualis eſt in febre & ubi bilioſus nimis redundat humor: inde enim facile in nidoroſam putre-

dinem fatiſcit & corrumpitur. Nunquam etiam cum bonis ægri rebus lac exhibetur iis, qui ex intermiſſa venæſectione, vel ſuppreſſo aut plane deſinente hæmorrhoidum vel menſtruo fluxu, nimia & præternaturali ſanguinis abundantia, & inde oborta humorum ſorditie laborant; & apprime huc quadrat illud divi Coi: *corpora impura quo magis nutriveris, eo magis læſeris.* Niſi enim conveniente ſanguinis miſſione ſuperfluum ſubtrahatur, & univerſam humorum maſſam repurgantibus medicamentis cacochymia tollatur, ab omnibus lacticiniis eſt abſtinendum.

§. XXXV.

Tantum eſt, quod in præſenti ſpecimine inaugurali, de mirabili lactis aſinini in medendo uſu, commentari placuit, & pro inſtituti ratione licuit. Id certe ex omnibus his intelligentium iudicio luculenter patere arbitramur: ampliſſimam eſſe domeſtici huius remedii utilitatem, ſummam virtutem & tam præſtabilem facultatem, ut eius uſum omnes medentes merito ſibi habeant commendatiſſimum.

NOBILISSIMO ATQVE EXPERIENTISSIMO

DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

FRIDERICVS HOFFMANNVS.

Pietatem ad omnia utilem eſſe, divina omnibusque quidem notiſſima, ſed a paucis obſervata, uſu tamen & experientia comprobata eſt veritas. Vix vero ulla diſciplinarum & artium eſt, quæ tam exquiſitum & genuinum pietatis ſtudium a cultoribus ſuis exigit, & inde tam eximiam utilitatem ſortitur, quam ea, quæ ſaluti mortalium invigilat, Medicina. Quippe, conſtat quidem ſolidiori medi-

medicæ ſcientiæ ſua laus, & in hac conſequenda aſſidua utique ponenda eſt opera: at vero, qui ſpreta ſanctitate & religione, doctrinis tantum hauriendis avidius inhiat, in vanum nititur, in Deum iniurius, ſibi damnoſus aliisque parum utilis. Qui enim poſſet digne & cum bonis ægrorum rebus artem exercere, quæ auctore Deo, hunc unice ſibi præfixum habet ſcopum, ut hominem, in Conditoris gloriam ſalvum & longævum ſervet; is, cui nec ara, nec fides, ſed ea præcipua ſolicitudo eſt, ut quæſtum faciat? Qui, exoptato cum ſucceſſu his uteretur inſtrumentis ac præſidiis, quæ quicquid ſalutaris obtinent ac præſtant Creatoris ſui benignitati debent, is, qui abiecta ſanctiori veri boni cura, fortunante divina gratia deſtituitur? Cœcum certe eſſe oportet & pertinacius obfirmatæ indolis, qui dum iugiter ea tractat, quæ omnipotentiæ, ſapientiæ, bonitatis ac providentiæ divinæ veſtigia luculenter expreſſa exhibent, eo non perducitur, ut Deum agnoſcat, veneretur, colat & ad eius gloriam omnia referat. Is autem, cui non fucatus Numinis cultus curæ cordique eſt, ſufficientem quidem neceſſariarum ſcientiarum & eruditionis apparatum ſibi comparat; ſed unum illud neceſſarium cunctis anteponit, quorum tutandam ſuſcepit ſalutem, non perfunctorie & lucri cauſſa, ſed amore ingenuo ipſiusque conſcientiæ dictamine ductus, quam ſtudioſiſſime rationem habet, in ipſo pharmacorum uſu & delectu cautiſſimum ſeſe, ne noceat, gerit, omniaque quæ molitur, ita adornat, ut ſuffragatione divina utatur. Et hunc neſcit deſeruiſſe Deus, ſed eius conamina ſecundat conſiliisque proſperum largitur ſucceſſum. Huius, tanquam viri probi, fidei ac curæ confidentius ſeſe committunt ægri, omnesque eius res, in maius ſemper & melius provehuntur. Quæ quum ita ſint: eſt ſane de quo impenſe gaudeam, & ampliſſima de Te, Candidate præſtantiſſime, *mihi aliisque pollicear, qui Medici & religioſi, & docti, partes explere laudabiliter huc usque anniſus es. Tu enim duriorem & aſperiorem illam ſortem, qua per plures annos pertinacius preſſus es, ita in maximum Tuum commodum convertiſti, ut eadem ad certiſſimum calamitoſorum præſidium, Deum, deduci Te patereris, eiusque paternæ bonitati innixus, lætiora in ſilentio exſpectares, ac interea omnia Tua ita perficeres, ut pietatis ſtudio Tibi nihil eſſet antiquius, illudque quamdiu in hac Academia commoratus es, unacum eximia in percipiendis artis ſalutaris præceptis ſolertia, non tam verbis, quam factis, approbaſti. Neque candida, quam aluiſti ſpes, in irritum cecidit. Poſteaquam enim tantum Te ex diſciplinis noſtris hauſiſſe putaſti, ut utiliter ipſius ar-*

tis

tis exercitio manum admovere poſſes, auſpicio divino illud pariter aggreſſus es, & fortunam tam fautricem in eo expertus es, ut ægris & conſilio & auxilio felici cum ſucceſſu per aliquot annorum decurſum inſerviendo, Tibi liberaliter ſuppeteret, unde vitam ſuſtentares, donec tandem exoptati coniugii vinculo, ex adverſæ fortunæ fluctibus penitus eluctareris. Iam etiam huc appuliſti, ut propoſitum diligentiæ & frugi hominibus ſummum præmium, adipiſcereris, quod eo minus Tibi denegare potuimus, quo maturiores in arte noſtra profectus nobis exhibuiſti. Nihil igitur ſupereſt, quam, ut Tibi, Vir nobiliſſime, *de exantlatis & ſtudiorum & calamitatum laboribus, novisque quibus exornaberis honoribus ex animo gratuler, conceptis votis exoptans, ut ſummum Numen ulterius Tibi gratia atque auxilio ſuo benigne adeſſe velit, omniaque Tua feliciter porro cedere iubeat, q o fructus inde in Te aliosque redundet uberrimus. Ceterum, unicum adhuc, de quo Tecum agam, habeo. Attuliſti Tecum mihique tradidiſti ſpecimen, complectens quasdam annotatas abs Te obſervationes, de perverſa medicatione Aceſiæ cuiusdam, unacum promerita cenſura, proprio marte elaboratum, ſimulque petiiſti, ut limatum illud, & additis, quæ adhuc deeſſe putarem, diſſertationis inauguralis loco, meo ſub præſidio, ſolenni in cathedra examini Tibi ſubiicere liceret. Verum, licet omnia quæ conſignaras vera eſſe deprehenderem, ipſeque Tibi aſſenſum præberem: ita tamen & hæc mihi comparata viſa fuit veritas, ut gravius odium certo paritura foret, tam illius, cuius delicta apertius arguebat, quam aliorum, ipſi impenſius faventium. Quare auctor Tibi exſtiti, ut conſilium mutares, inimicitias declinares, & pacis ſtudio, errores publice non notares, ipſeque Tibi eiusmodi argumentum obtuli, quod utilitate præſtaret & tanquam obſoletum ſuperciliose neglectum, dignum eſſet, quod penitius excuteretur. Quod, quum meo hortatu, iam cum laude defendendum in Te ſuſceperis: id omnino fructus exinde feres, ut bonorum favorem merearis, invidos autem hac Tua manſuetudine ad ſaniorem mentem traducas. Ego vero, ſi ulla in re commodis Tuis inſervire potero, me viciſſim deſideriis Tuis non defuturum fore, ſpondeo. Vale. ſcrib. in Fridericiana. IX. ante Kal. Sextil,*

cIↄ Iↄcc xxv.

(o)